

Андрэй Вайцяховіч

ДАСЛЕДАВАННІ КУРГАННЫХ МОГІЛЬНІКАЎ У ДОКШЫЦКІМ РАЁНЕ ВІЦЕБСКОЙ ВОБЛАСЦІ

У 2006 г археалагічныя працы праводзіліся на трох курганных могільніках, размешчаных каля вёсак Бірулі, Вітунічы і Нябышына (Дазвол № 1689 па форме I.).

На першым працягвалася вывучэнне насыпаў пачатак ў 2005 г. У гэтым годзе было раскапана 2 кургана № 40 і № 101. У невялікім кургане № 40 было знойдзена пахаванне цяжарнай (?) жанчыны ў падкурғаннай яме. Шкілет быў арыентаваны галавой на паўночны захад, рукі выпягнуты ўздоўж тулава. Вакол пахавання прасочваліся сляды спарухнелага дрэва, напэўна ад труны. На чэрапе знойдзена адна бронзавая накладка з выявай свастыкі (Мал. 1: 1). Накладкі з падобным матывам вядомы з раскопак каменных магіл каля в. Куклі Воранаўскага раёна Гродзенскай вобласці, дзе пахаванне датуецца к. XII

— пач. XIII ст. [2, с. 141]. У другім кургане № 101 вялікая колькасць перапаленых касцей знаходзілася ля самай вяршыні насыпу, вышыня якога складала 1,2 м. Знойдзены: 4 фрагменты ад 2 бронзавых серпападобных скроневых кольцаў, аздобленых насечкамі і паяском (Мал. 1: 2); маленькі жалезны ножык (Мал. 3); 3 бронзавыя грушападобныя бразготкі з крыжападобным проразам, такія аздобы даюцца к. X — пач. XII ст [4, с. 136]. Акрамя гэтага сабраны аплаўленыя шкляныя пацеркі ў вочкі (3), паласатыя лімонкі (3), зонныя сінія (3), адна рубчатая, так сама сустракаліся пацеркі цалкам страціўшы форму. Падобны набор пацерак бытуе ў X — пач. XI ст [5, с. 171]. Знойдзены так сама 3 фрагменты трохдротавай вітой шыйнай грыўні з пятлёй на канцы (Мал. 1: 4), 4 бронзавыя пранізкі, фрагменты падковападобнай

бронзавай несапраўднавай спіралеканечнай фібулы (Мал. 1: 5), вялікая жалезная спражка, фрагмент асялка, два ляпных гаршка ў фрагментах. Посуд невялікага памеру меў вылучанае плечыка і адагнутае вонкі венца. Па вызначэнню м.н.с. Інстытута гісторыі НАН Беларусі А.А. Разлуцкай, у пахаванні акрамя касцей чалавека прысутнічаюць парэшткі свінні, авечкі, касулі, воўка, куницы. Мяркуючы па інвентару, тут у к. X — пач. XI ст пахаваны жанчына і мужчына, спаленыя на баку ад кургана.

На могільніку Вітунічы даследаванні ажыццяўляюцца з 2002 г. У 2006 г раскапаны адзін насып № 12. У ім на тонкай падсыпцы з белага пяску, на слое попелу і вуголля выяўлена парушанае пахаванне жанчыны, арыентаванае галавой на паўночны захад. Знойдзены пацеркі: 1 рубчатая золаташкляная; фрагмент бочкападобнай золаташкляной; 8 бочкападобных і цыліндрычных срэбранашкляных пацерак. Усе гэтыя пацеркі бытавалі ў канцы X—пачатку XII ст. [5, с. 158]; фрагменты пярэсценкападобнага скроневага кальца з завітком, зробленага з шэрага металу.

У паўночна-ўсходнім сектары на глыбіні 0,8 м на попельна-вугальнай праслойцы выяўлена вуглістая пляма з некалькімі дзесяткамі кальцыніраваных дробных костак жывёлы, відавую прыналежнасць якой вызначыць немагчыма.

Мяркуючы па пахавальнаму абраду і інвентару курган можна датаваць XI ст.

Археалагічнае вывучэнне могільніка Нябышына пачалося ў гэтым годзе. У 1972 г. помнік абследаваў А.Р. Мітрафанаў [1, с. 253]. Тут так сама даследаваны адзін насып.

На попельна-вугальным слоі на мацерыку знойдзена пахаванне дзяўчыны, арыентаванае галавой на захад. Шкілет ляжаў на баку, левая нага выпягнута, правая сагнута ў калене. Кісці рук былі

пакладзены пад чэрап. Вакол патыліцы сабраны фрагменты полага вырабу нахшталт венчыка зробленага са свінцова-алавяністага сплаву, там жа зафіксаваны дробныя сляды ад маленькіх арнаментаваных трапецападобных падвесак з трыма прамакутнымі адтулінамі ў ніжняй частцы, падвескі зроблены з гэтага ж сплаву. Агульную колькасць гэтых падвесак падлічыць немагчыма (Мал. 1: 6). Каля чэрапа знойдзены 2 золаташкляныя пацеркі — бочкападобная і біканічная і фрагмент біканічнай зялёнага колеру. Біканічныя золаташкляныя пацеркі даюцца к. X—XI ст [3, с. 62]. Тут жа ляжала бронзавае скроневае кальцо з трыма вузельковымі пацеракамі, адна з пацерак рассыпалася (Мал. 7). Такія скроневыя кольца ўласцівы паўднёвым славянам — драўлянам і палянам, яны так сама сустракаліся ў куранах дрыгавічоў [3, с. 62]. Мяркуючы па інвентару і абраду пахаванне ў кургане адбылося ў XI ст.

ЛІТАРАТУРА.

1. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Віцебская вобласць. /Рэдкал.: С.В. Марцэлеў (гал. Рэд.) [і інш.]. — Мн.: Беларуская савецкая энцыклапедыя, 1985. — 496 с.
2. Квятковская А.В. Ятвяжские могильники Беларуси (к. XI — XVII вв.) / А.В. Квятковская. — Vilnius: Diemezio Leidykla, 1998. 238 с.
3. Лысенко П.Ф. Дреговичи / П.Ф. Лысенко. — Мн.: Навука і тэхніка, 1991. — 244 с.
4. Мальм М.В. Фехнер М.В. Привески-бубенчики. / М.В. Мальм М.В. Фехнер // Очерки по истории русской деревни X — XIII вв.: Труды ГИМ. — 1967. — Вып. 43. — С. 133 — 148.
5. Фехнер М.В. К вопросу об экономических связях Древнерусской деревни / М.В. Фехнер // Труды ГИМ. — 1959. — Вып. 33. — С. 149 — 224.

Дзяніс Дук

АРХЕАЛАГІЧНЫЯ РАСКОПКІ ў ГОРАДЗЕ ПОЛАЦКУ І ПОЛАЦКІМ РАЁНЕ

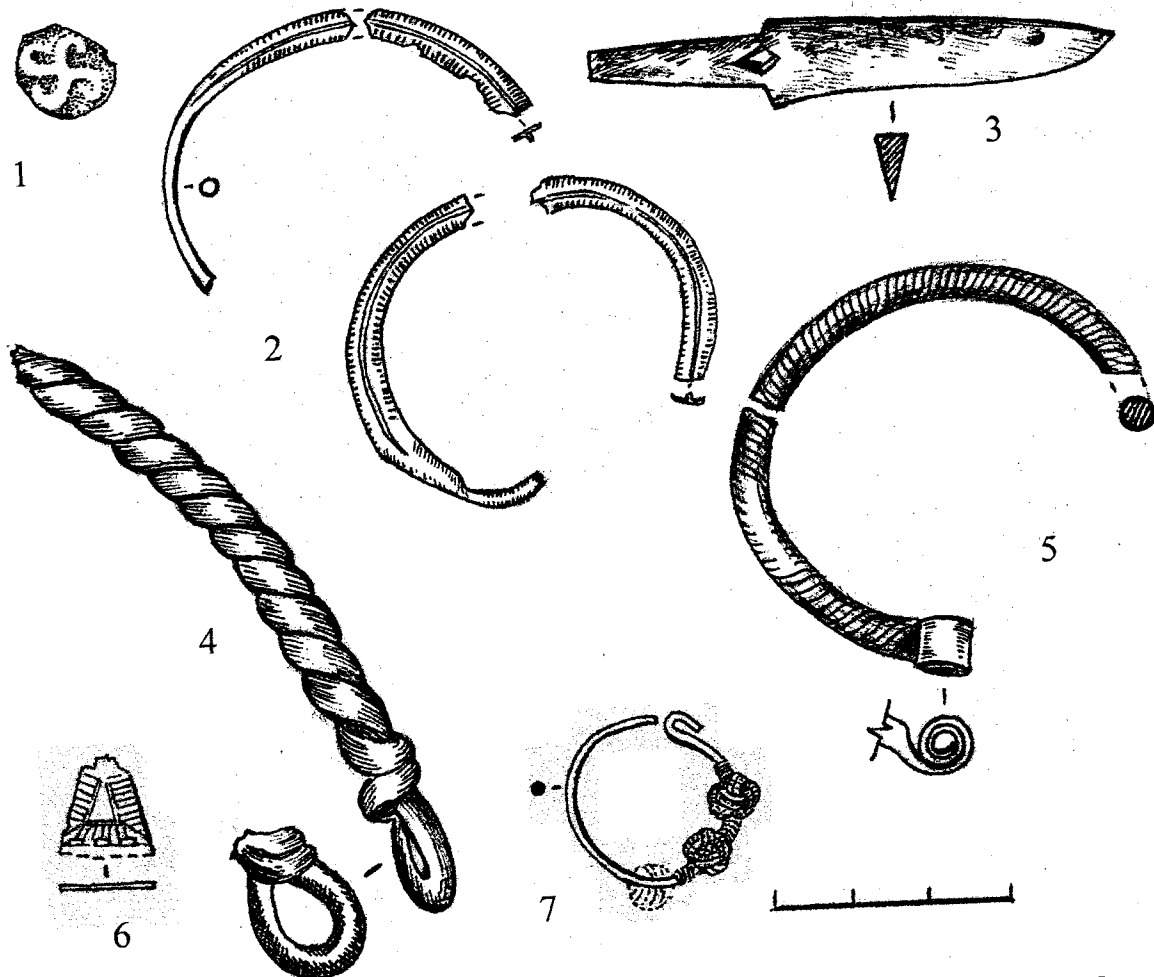
У ліпені 2006 г праводзіліся археалагічныя раскопкі на тэрыторыі старажытнага Запалоцкага пасада горада Полацка. Дазвол № 1713 па форме № 1 выдадзены Інстытутам гісторыі НАН Беларусі на імя Дукі Д.У. Раскопкі праводзіліся сіламі студэнтаў гістарычных спецыяльнасцей Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Упершыню археалагічныя раскопкі ў Запалоцці археалагічным атрадам ПДУ праводзіліся ў 2003 і 2004 г. У 2004 г. была адкрыта невядомая раней частка Запалоцкага пасада старажытнага Полацка на плошчы 21 га. Раскопкі 2006 г. праводзіліся ў працяг работ 2004 г. У 2004 г. у Запалоцці было закладзена 8

шурфаў і раскоп 1 (140 кв. м), агульная раскапаная ў 2004 г. плошча складала 154 кв. м.

Раскоп 2 (168 кв. м) зроблены ў працяг раскопу 1 на адлегласці каля 550 м на захад ад сучаснай забудовы Запалоцця. Мэта раскопу — удакладненне характару адкрытага ў 2004 г. пасялення і працягласці яго існавання.

Культурны пласт раскопу 2 мае магутнасць 0,8—1,6 м. Выразна вылучаюцца тры стратыграфічныя гарызонты, з якіх найбольшую колькасць знаходак утрымлівае сярэдні стратыграфічны гарызонт (вопіс індыўідуальных і масавых знаходак утрымлівае адпаведна 50 і 2733 пазіцыі). Даследаваны

Мал. 1. Пахавальны інвентар з могільнікаў Бірулі (1—5) і Нябышына (6, 7): 1 — курган № 40; 2—5 — курган № 101; 6, 7 — курган № 20.